

Τριμηνιαία έκδοση Προγράμματος LIFE+ Βιοποικιλότητα

“Καινοτομίες ενάντια στα Δηλητηριασμένα Δολώματα”

Τεύχος 2/Ιούνιος 2012

Σελίδα 1

Δράσεις περιβαλλοντικής εκπαίδευσης σε μαθητές Δημοτικών Σχολείων

Σε συνεργασία με το Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Ιεράπετρας-Νεάπολης, το Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Αρχανών-Γουβών-Ρούβα και το Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Ανωγείων-Βάμου, συνεχίστηκαν οι δράσεις ευαισθητοποίησης και ενημέρωσης των μαθητών των Δημοτικών Σχολείων, στα πλαίσια των δράσεων του Προγράμματος “Καινοτομίες Ενάντια στα Δηλητηριασμένα Δολώματα”, Δράση D3. Οι δράσεις περιελάμβαναν ενημέρωση των μα-

θητών των περιοχών Ιεράπετρας, Αρχανών και Ανωγείων για τις δραστηριότητες του Μουσείου Φυσικής Ιστορίας Κρήτης, τη σημασία της διατήρησης της βιοποικιλότητας, αλλά και ενημέρωση για το πρόγραμμα “Καινοτομίες Ενάντια στα Δηλητηριασμένα Δολώματα”, με προβολή διαφανειών, προβολή βίντεο και συζήτηση με τα παιδιά γύρω από το περιβάλλον, την πανίδα και χλωρίδα, καθώς και τους τρόπους διατήρησης και προστασίας της.

Ο Συντονιστής του προγράμματος Δρ Μιχάλης Προμπονιάς κατά τη διάρκεια της παρουσίασης στην Ιεράπετρα, την ημέρα του Περιβάλλοντος στις 5.6.2012

Μαθητές των 1ου και 2ου Δημοτικού Σχολείου Αρχανών κατά την έναρξη της παρουσίασης, με την Ματίνα Νικολοπούλου, Περιβαλλοντολόγο, στις 7.6.2012

Οι μαθητές των Αρχανών παρακολούθησαν με ενδιαφέρον και συμμετείχαν στη συζήτηση που έγινε με το τέλος της παρουσίασης στο ΚΠΕ Αρχανών, στις 7.6.2012

Πενήντα μαθητές του δημοτικού Ανωγείων με τις τρεις δασκάλες τους, στην παρουσίαση του προγράμματος στο ΚΠΕ Ανωγείων, στις 12.6.2012

ΜΟΥΣΕΙΟ ΦΥΣΙΚΗΣ
ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΡΗΤΗΣ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ
ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ &
ΚΛΙΜΑΤΙΚΗΣ
ΑΛΛΑΓΗΣ

Τριμηνιαία έκδοση Προγράμματος LIFE+ Βιοποικιλότητα

“Καινοτομίες ενάντια στα Δηλητηριασμένα Δολώματα”

Τεύχος 2/Ιούνιος 2012

Σελίδα 2

Ανάλυση στοιχείων και δεδομένων της κατάστασης των πιλοτικών περιοχών του προγράμματος LIFE09 NAT/ES/000533 στην Κρήτη

Στόχος της δράσης είναι να συγκεντρώσει και αναλύσει όλες τις σχετικές πληροφορίες για τη χρήση των δηλητηριασμένων δολωμάτων στις πιλοτικές περιοχές. Τα περισσότερα από τα στοιχεία συλλέχθηκαν από ένα συνδυασμό μεθόδων, μερικές από τις οποίες παρέχουν μόνο έμμεσες πληροφορίες για τη χρήση και τις επιπτώσεις των δηλητηριασμένων δολωμάτων στην άγρια πανίδα (κυρίως πουλιά).

Ματίνα Νικολοπούλου
Συνεργάτης προγράμματος LIFE

Στις μεθόδους αυτές περιλαμβάνονται:

1 Παρατηρήσεις πεδίου από την ερευνητική ομάδα (αυτοψίες στα νεκρά ζώα που βρέθηκαν μέσα στις πιλοτικές περιοχές).

1 Επικοινωνία με τις Διευθύνσεις Δασών και Κινηγτικών Συλλόγων στους τέσσερις νομούς του νησιού.

1 Πληροφορίες από τους αγρότες (π.χ. κτηνοτροφία, μελισσοκομία).

1 Συνεντεύξεις στις γεωργικές ενώσεις που κάνουν χρήση δηλητηριασμένων δολωμάτων για την καταπολέμηση των παρασίτων (π.χ. μελισσοκόμοι, κυνηγοί).

1 Δεδομένα από τα αρχεία των κέντρων προστασίας και περίθαλψης αρπακτικών.

1 Έμμεσες ενδείξεις για χρήσεις δηλητηρίων από τις πληρωμές που έδωσε το Υπουργείο

Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων στους αγρότες για τις απώλειες που οφείλονται σε αδέσποτα σκυλιά.

1 Επικοινωνία μέσω ενός δικτύου από ερασιτέχνες και επαγγελματίες παρατηρητές πουλιών.

1 Στοιχεία από τα αρχεία του Μουσείου Φυσικής Ιστορίας Κρήτης (ΜΦΙΚ) που λειτουργεί

από το 1998 ως το κέντρο άμεσης βοήθειας πριν από τη μεταφορά πτηνών στα κέντρα προστασίας και περίθαλψης άγριας ζωής.

Τα στοιχεία που επεξεργάστηκαν αφορούν μόνο γύπες Griffon για την περίοδο 1992 έως 2011 και έχουν εισαχθεί και οργανωθεί σε βάση δεδομένων με τη βοήθεια των Γεω-

γραφικών Συστημάτων Πληροφοριών.

Οι αιτίες έχουν καταχωρηθεί σύμφωνα με τις ακόλουθες κατηγορίες:

* **Αποκατάσταση-απελευθέρωση:** Πολλά πουλιά αποκαταστάθηκαν και απελευθερώθηκαν πίσω στην άγρια φύση.

* **Δηλητηρίαση:** Τα πουλιά που συλλέχθηκαν από το έδαφος με συμπτώματα δηλητηρίασης (π.χ. έμετος, διάρροια, σπασμοί κ.λπ.).

Λαθροθηρία: Τα πουλιά που βρέθηκαν νεκρά ή τραυματισμένα με εμφανή σημάδια πυροβολισμού.

Ηλεκτροπληξία: Πουλιά που βρέθηκαν νεκρά ή τραυματισμένα κάτω από ηλεκτροφόρα καλώδια ή με σημάδια ηλεκτροπληξίας.

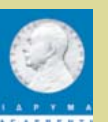
Εξάντληση: Πουλιά σε κακή φυσική κατάσταση (π.χ. αδύναμα, αφυδατωμένα) που δεν είναι σε θέση να πετάξουν, τα πουλιά με τα συμπτώματα των μολυσματικών ασθενειών,

ΜΟΥΣΕΙΟ ΦΥΣΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΡΗΤΗΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ & ΚΛΙΜΑΤΙΚΗΣ ΑΛΛΑΓΗΣ

Τριμηνιαία έκδοση Προγράμματος LIFE+ Βιοποικιλότητα

“Καινοτομίες ενάντια στα Δηλητηριασμένα Δολώματα”

Τεύχος 2/Ιούνιος 2012

Σελίδα 3

πουλιά που φέρουν κακώσεις και κατάγματα (που προκαλούνται από συγκρούσεις με βράχους, στέγες, γυάλινα παράθυρα, αυτοκίνητα κ.λπ.).

Άλλες Αιτίες: Κάθε αιτία που δεν μπορεί να καταγραφεί στις παραπάνω κατηγορίες. (Πτηνά σε αιχμαλωσία, πνιγμένα στη θάλασσα ή σε δεξαμενές κλπ).

Τα πουλιά που έχουν συλληχθεί με συμπτώματα όπως εμετός, διάρροια και σπασμούς θεωρούνται σίγουρα δηλητηριασμένα και μεταφέρονται στα Κέντρα Προστασίας και Περιθαλψής Άγριας Ζωής. Τοξικολογικές αναλύσεις έχουν πραγματοποιηθεί με σκοπό να εντοπισθούν τυχόν χημικές ουσίες. Συνολικά εννέα είδη, το όρνιο (*Gyps fulvus*), ο γυπαετός (*Gypaetus barbatus*), ο χρυσαετός (*Aquila chrysaetos*), η κοινή γερακίνα (*Buteo buteo*), το κερκινέζι (*Falco naumanni*), ο πετρίτης (*Falco πετρίτης*), ο μαυροπετρίτης (*Falco eleonorae*), η τυτώ (*Tyto alba*) και το κοράκι (*Corvus corax*) είναι ευαίσθητα στις δηλητηριάσεις.

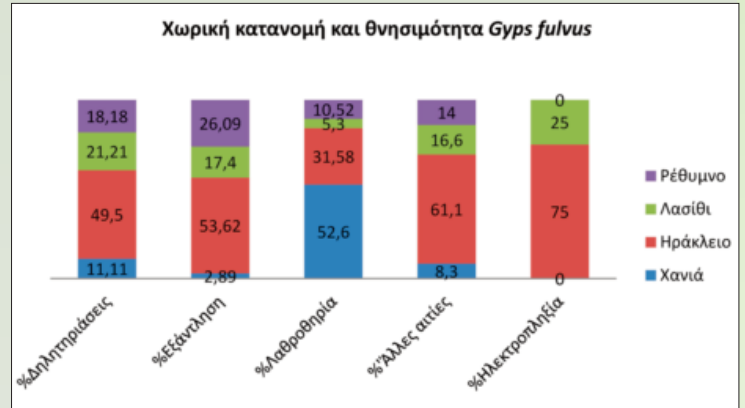
Τα δηλητηριασμένα δολώματα που χρησιμοποιούνται στην πιλοτική περιοχή της Κρήτης προέρχονται κυρίως από τους γεωργούς, κτηνοτρόφους και κυνηγούς. Όλες αυτές οι κοινωνικές ομάδες έχουν ως στόχο τον έλεγχο ορισμένων "επιβλαβών ειδών"

όπως σφήκες, αδέσποτα σκυλιά, κοράκια, ικτίδες και άγριες γάτες. Αν και ασυνήθιστο, οι σφήκες επιτίθενται στις μέλισσες και θεωρούνται επιβλαβείς για τους μελισσοκόμους. Κεφτεδάκια κορεσμένα με κοινά φυτοφάρμακα τοποθετούνται κοντά στα μελισσια. Μια εναλλακτική μέθοδος είναι μικρή σαρδέλα με αγροχημικά σε ένα μπολ.

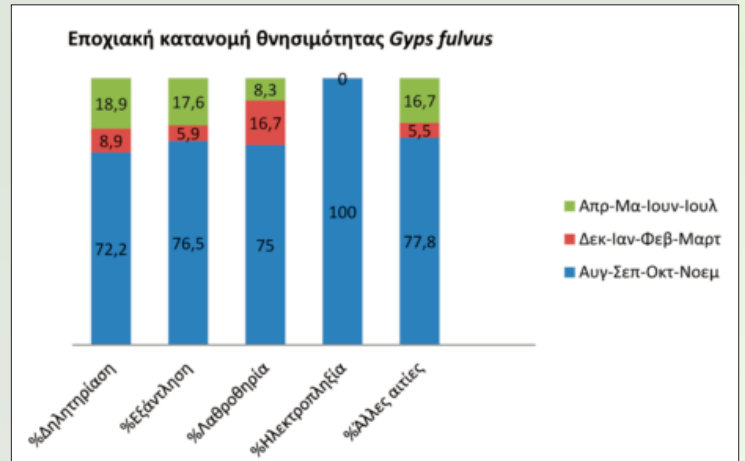
Τα αδέσποτα σκυλιά είναι κυρίως κυνηγόσκυλα ή σκύλοι που χρησιμοποιούν οι κτηνοτρόφοι για τη φύλαξη κοπαδιών. Συνήθως, τα τελευταία είναι δεμένα και πολλές φορές λύνονται τυχαία ή σκόπιμα και επιτίθενται στα πρόβατα. Μέχρι στιγμής, η μόνη μέθοδος που αναφέρεται για την εξόντωσή τους είναι η χρήση δηλητηριασμένων δολωμάτων. Επιπλέον οι κτηνοτρόφοι καταδιώκουν τα κυνηγόσκυλα τα οποία διαταράσσουν τη ζωή κτηνοτροφίας από τη βόσκηση και τρομάζουν τα αρνιά.

Τα κοράκια θεωρούνται θηρευτές των νεογέννητων αμνών και έχουν αναφερθεί από όλους τους κτηνοτρόφους ως τα σοβαρότερα "επιβλαβή" είδη. Συνήθως χρησιμοποιείται ένα ισχυρό εντομοκτόνο για την εξόντωση τους.

Επιπλέον, ένας αριθμός μικρών σαρκοφάγων θηλαστικών θεωρείται σε κάποιο βαθμό ως "επιβλαβή". Οι νυ-

Εικόνα 1

Εικόνα 2

φίτσες (*Martens foena*) και οι ημι-άγριες γάτες θεωρούνται υπεύθυνες για τις ζημιές των υποδομών, των γεωργικών προϊόντων και των οικοσυστημάτων (πουλερικά). Οι κυνηγοί χρησιμοποιούν δηλητηριασμένα δολώματα για την εξόντωση της νυφίτσας, η οποία θεωρείται η αιτία για τη μείωση της νησιωτικής πέρδικας και των λαγών σε τοπικό επίπεδο. Τα αγροχημικά προϊόντα όπως η ουσία methomyl,

carbofuran, paraquat και παραθειό είναι κυρίως υπεύθυνα για τη δηλητηρίαση της άγριας πανίδας. Τοποθετούνται σε ένα κομμάτι κρέας ή σε εντόσθια που διασκορπίζονται στην ύπαιθρο για να καταλωθούν από τα «παράσιτα». Οι ουσίες αυτές πωλούνται ως εντομοκτόνα και ζιζανιοκτόνα με την εμπορική ετικέτα του Lannate, Curater, Gramoxon και Parathyl.

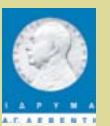
Η σκόπιμη ή δευτερογενής

ΜΟΥΣΕΙΟ ΦΥΣΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΡΗΤΗΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ & ΚΛΙΜΑΤΙΚΗΣ ΑΛΛΑΓΗΣ

Τριμηνιαία έκδοση Προγράμματος LIFE + Βιοποικιλότητα

“Καινοτομίες ενάντια στα Δηλητηριασμένα Δολώματα”

Τεύχος 2/Ιούνιος 2012

Σελίδα 4

δηλητηρίαση είναι ο δεύτερος σημαντικός παράγοντας θνησιμότητας των αρπακτικών πουλιών. Τα περισσότερα από τα περιστατικά δηλητηρίασης λαμβάνουν χώρα το καλοκαίρι και νωρίς το φθινόπωρο.

Το όρνιο είναι το είδος που υποφέρει περισσότερο και θεωρείται ως ο καλύτερος βιοδείκτης για την εκτίμηση της χρήσης και του αντίκτυπου των δηλητηριασμένων δολωμάτων στην άγρια πανίδα. Συνολικά η λαθροθηρία, η δηλητηρίαση, η εξάντληση, η σύγκρουση με γραμμές μεταφοράς ενέργειας, τα ατυχήματα και οι πνιγμοί στη θάλασσα είναι οι κύριες αιτίες θνησιμότητας για τους γύπες στην Κρήτη.

Υπάρχει μια υψηλή συχνότητα της παράνομης χρήσης δηλητηριασμένων δολωμάτων στην πιλοτική περιοχή της Κρήτης (GR-2 Ίδη, Αστερούσια, Δίκτη) και θεωρείται ως αυξανόμενη απειλή, κυρίως λόγω των σύγχρονων μεθόδων καλλιέργειας και εμπορικών προτύπων για την εξαγωγή των γεωργικών προϊόντων. Η δηλητηρίαση είναι η πιο συχνή περίπτωση και αντιπροσωπεύει το 43,2% (Πίνακας 1) από τις γνωστές περιπτώσεις.

Τα περισσότερα από τα περιστατικά δηλητηρίασης πραγματοποιούνται στο νομό Ηρακλείου (49,5%) (Εικ. 1) και κυρίως το καλοκαίρι και στις

αρχές των φθινοπωρινών μηνών (72,2%) (Εικ. 2).

Ο λόγος αυτού του γεγονότος είναι ότι η περιοχή του Ηρακλείου είναι πιο πυκνοκατοικημένη κι επιπλέον, η περίοδος αυτή συμπίπτει με τη συγκομιδή των σταφυλιών οπότε και οι αγρότες που δραστηριοποιούνται στον τομέα, συναντούν με μεγαλύτερη συχνότητα δηλητηριασμένα και εξανλημένα νεαρά πουλιά.

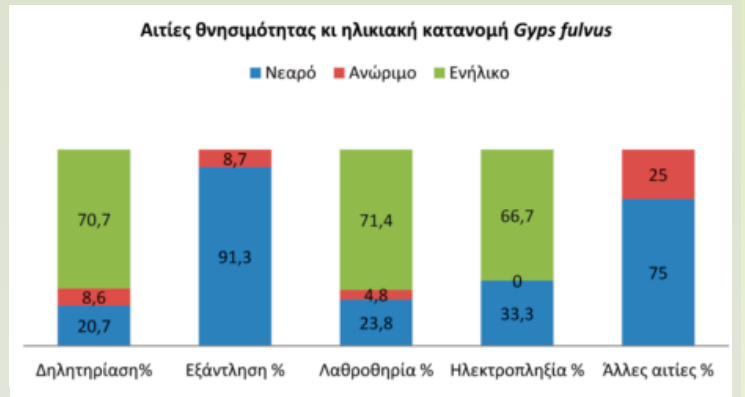
Ωστόσο, πέρα από τις γεωργικές δραστηριότητες που είναι πιο έντονες κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, το υψηλότερο ποσοστό χρήσης δηλητηρίων πραγματοποιείται την προ-κυνηγετική περίοδο, όπου πραγματοποιείται εκπαίδευση των σκύλων.

Οι αντίπαλοι κυνηγοί καθώς και οι κτηνοτρόφοι, χρησιμοποιούν τα δηλητηριασμένα δολώματα για να εξοντώσουν τα σκυλιά και να αποθαρρύνουν τους ιδιοκτήτες από το να επισκεφθούν την περιοχή.

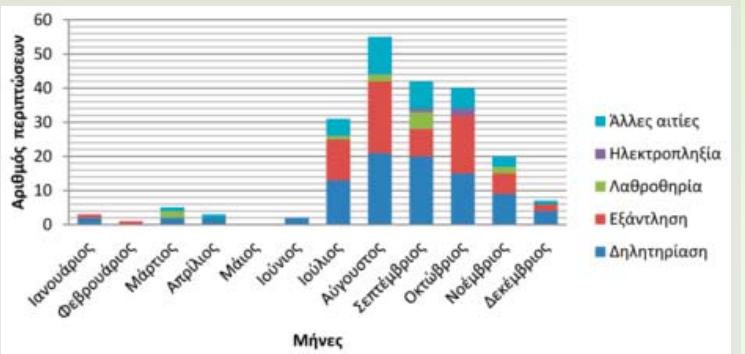
Συνολικά, η μεγαλύτερη επίπτωση είναι στα ενήλικα πουλιά (Εικ. 3), που είναι τα κυρίαρχα άτομα κοντά στα ψοφίμια.

Η πρακτική αυτή οδηγεί σε μια τοπική έκρηξη της χρήσης δηλητηρίων με την επακόλουθη κορύφωση των δηλητηριασμένων όρνιων κατά τα τέλη Αυγούστου-αρχές Σεπτεμβρίου (Εικ. 4). Κατά τη διάρκεια των δύο τελευταίων

Αιτίες	Αριθμός περιπτώσεων	Επί τοις εκατό
Δηλητηρίαση	99	43,2
Εξάντληση	70	30,6
Λαθροθηρία	19	8,2
Ηλεκτροπληξία	4	1,7
Άλλες	37	16,2
Σύνολο	229	100

Εικόνα 3

Εικόνα 4

δεκαετιών η παράνομη αυτή δραστηριότητα φαίνεται σταθερή, με αυξανόμενη τάση τα τελευταία χρόνια (Εικ. 5).

Σήμερα, πολλοί ντόπιοι έχουν ανταποκριθεί σε δελτία τύπου και ανακοινώσεις σε εφημερίδες (με εκστρατείες

ευαισθητοποίησης του κοινού από το Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Κρήτης) και έχουν συλλέξει δηλητηριασμένα πουλιά που στη συνέχεια αποστέλλονται για αποκατάσταση σε κέντρα περιθαλψής άγριας ζωής.

Σύμφωνα με τον Ελληνικό

ΜΟΥΣΕΙΟ ΦΥΣΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΡΗΤΗΣ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ & ΚΛΙΜΑΤΙΚΗΣ ΑΛΛΑΓΗΣ

Τριμηνιαία έκδοση Προγράμματος LIFE+ Βιοποικιλότητα

“Καινοτομίες ενάντια στα Δηλητηριασμένα Δολώματα”

Τεύχος 2/Ιούνιος 2012

Σελίδα 5

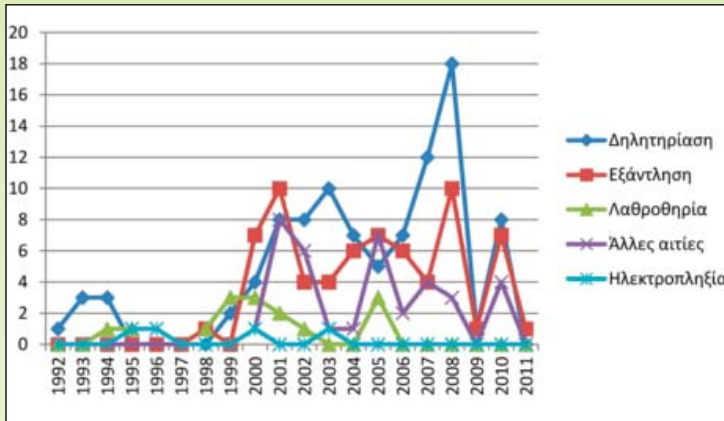
Οργανισμό Γεωργικής Ασφάλισης (ΕΛΓΑ), η αποζημίωση των αγροτών για ζημιές σε ζωικό κεφάλαιο λόγω της θήρευσης από αδέσποτους άγριους σκύλους και γάτες, μας προσφέρει πληροφορία για την ένταση και το χωρικό πρό-

τυπο του προβλήματος. Ομοίως, από τα σχετικά στοιχεία (αριθμός των δηλώσεων, τον τύπο και τον αριθμό των τραυματισμένων ζώων, τα ποσά των αποζημιώσεων) για την περίοδο 2001-2008 προκύπτουν ότι οι νομοί Ρεθύμνου

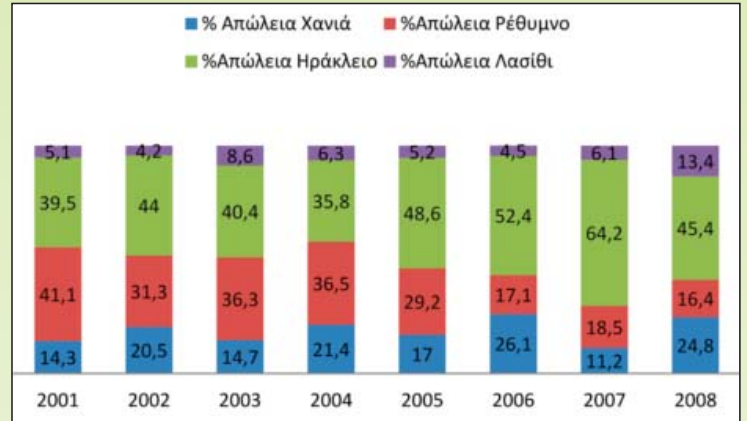
και Ηρακλείου (Εικ. 6) φέρουν το μεγαλύτερο ποσοστό των κρουσμάτων.

Σε σχέση με τα δηλητηριασμένα όρνια φαίνεται ότι το πρόβλημα εμφανίζεται κύρια στα Αστερούσια Όρη. Οι άλλες δύο πιλοτικές περιοχές δεν

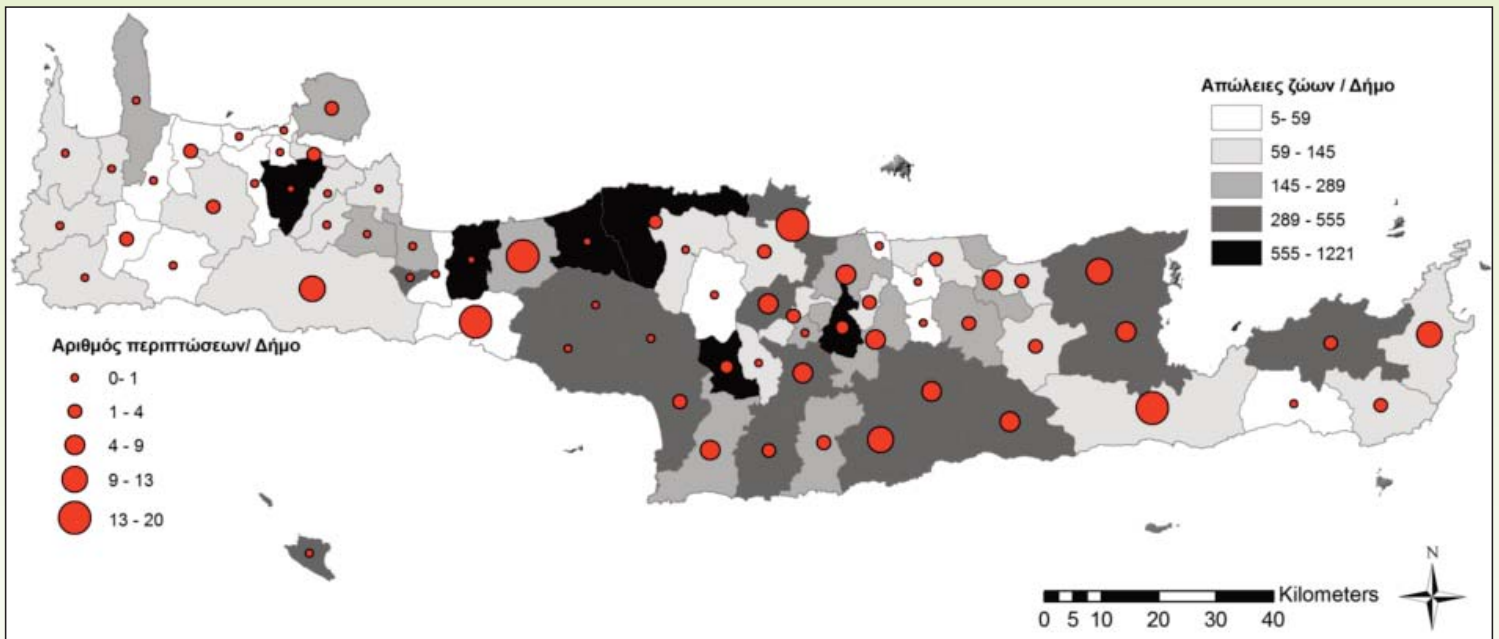
ακολουθούν το αναμενόμενο ποσοστό (Εικ. 7). Είναι πολύ πιθανό ότι σε αυτά τα βουνά δεν έχουν αναφερθεί όλα τα περιστατικά δηλητηρίασης ή δεν έχουν βρεθεί όλα τα δηλητηριασμένα πουλιά λόγω της τραχύτητας του εδάφους.

Εικόνα 5

Εικόνα 6

Εικόνα 7

Τριμηνιαία έκδοση Προγράμματος LIFE+ Βιοποικιλότητα

“Καινοτομίες ενάντια στα Δηλητηριασμένα Δολώματα”

Τεύχος 2/Ιούνιος 2012

Σελίδα 6

Στο πεδίο για την παρακολούθηση περιπτώσεων δηλητηρίασης

Ερευνητές του Μουσείου Φυσικής Ιστορίας Κρήτης (στα πλαίσια της Δράσης Α8 του προγράμματος) μαρκάρισαν με ραδιοπομπούς 4 ανώριμα όρνια (*Gyps fulvus*), 2 νεαρούς γυπαετούς (*Gyraetus barbatus*), 9 ενήλικες νανόμπουφους (*Asio otus*) και 2 ενήλικες τυτώ/ζάρες (*Tyto alba*). Τα ραδιοσημασμένα άτομα παρακολουθούνται σε εβδομαδιαία βάση προκειμένου να ελεγχθούν οι μετακινήσεις τους, να τεκμηριωθούν πιθανές περιπτώσεις θανάτωσης από δηλητηριασμένα δολώματα και να προσδιοριστούν οι περιοχές όπου το πρόβλημα της παράνομης χρήσης δολωμάτων είναι εντονότερο (“hot spot areas”)

Είδη όπως τα πτωματοφάγα αρπακτικά (γύπες) είναι ιδιαίτερα ευαίσθητα στην παράνομη χρήση δηλητηριασμένων δολωμάτων. Η παρακολούθησή τους με ραδιοπομπούς είναι η πιο ενδεδειγμένη μέθοδος για την παροχή αξιόπιστων δεδομένων τόσο για την έκταση όσο και για τις

επιπτώσεις αυτής της πρακτικής στην άγρια ζωή. Στην Κρήτη ο Γυπαετός και το Όρνιο είναι τα σπουδαιότερα είδη όπου η δευτερογενής δηλητηρίαση (κατανάλωση άλλων δηλητηριασμένων ζώων) αποτελεί την σημαντικότερη αιτία θνησιμότητας τους και δραματικής μείωσης των πληθυσμών τους.

Παράλληλα ορισμένα κοινά νυχτόβια αρπακτικά όπως ο Νανόμπουφος και η Τυτώ (κοινώς Ζάρα) είναι κατάλληλα για την μελέτη του φαινομένου λόγω των διατροφικών τους συνηθειών (μικροθηλαστικά που ανταγωνίζονται τον άνθρωπο) και του βιοτόπου που ενδημούν (αγροσυστήματα).

Σύλληψη στη φωλιά, μαρκάρισμα και τοποθέτηση πομπού για ραδιοπαρακολούθηση, σε νεαρό γυπαετό στην πιλοτική περιοχή των Αστερουσίων ορέων, Μάιος 2011.

Τοποθέτηση ραδιοπομπού σε νεαρό γυπαετό στα Αστερούσια, Μάιος 2012.

ΜΟΥΣΕΙΟ ΦΥΣΙΚΗΣ
ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΡΗΤΗΣ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ
ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ &
ΚΛΙΜΑΤΙΚΗΣ
ΑΛΛΑΓΗΣ

Τριμηνιαία έκδοση Προγράμματος LIFE+ Βιοποικιλότητα

“Καινοτομίες ενάντια στα Δηλητηριασμένα Δολώματα”

Τεύχος 2/Ιούνιος 2012

Σελίδα 7

Ραδιομαρκαρισμένος νανόμπουφος (*Asio otus*)

Συλλογή νεκρών πουλιών για εξέταση

Περίθαψη δηλητηριασμένου όρνιου (σκάρα)

Παρακολούθηση ραδιοσημασμένων γυτών με τη μέθοδο της τηλεμετρίας

ΜΟΥΣΕΙΟ ΦΥΣΙΚΗΣ
ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΡΗΤΗΣ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ
ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ &
ΚΛΙΜΑΤΙΚΗΣ
ΑΛΛΑΓΗΣ

Τριμηνιαία έκδοση Προγράμματος LIFE+ Βιοποικιλότητα

“Καινοτομίες ενάντια στα Δηλητηριασμένα Δολώματα”

Τεύχος 2/Ιούνιος 2012

Σελίδα 8

Δίκτυο Κυνηγετικών Περιοχών, Κυνηγετικών Συλλόγων & Κυνηγών Ενάντια στα Δηλητηριασμένα Δολώματα

Στόχος του δικτύου είναι η αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση της παράνομης χρήσης δηλητηριασμένων δολωμάτων με την ενεργή συμμετοχή των Κυνηγετικών Συλλόγων ή/και των κυνηγών. Μεταξύ των δράσεων που περιλαμβάνονται στη Δράση Α5 είναι και η συλλογή στατιστικών πληροφοριών σχετικά με το κυνήγι, τη διαχείρισή του στις πιλοτικές περιοχές και τις απόψεις-θέσεις των κυνηγετικών συλλόγων και των κυνηγών για την παράνομη χρήση δηλητηριασμένων δολωμάτων, μέσω της συμπλήρωσης 2σέλιδου ερωτηματολογίου, απευθυνόμενου στους κυνηγούς.

Με στόχο την ανάπτυξη και ολοκλήρωση του Ευρωπαϊκού Δικτύου Κυνηγετικών Περιοχών, Κυνηγετικών Συλλόγων και Κυνηγών κατά της παράνομης χρήσης δηλητηρίων, η Α΄ Κυνηγετική Ομοσπονδία Κρήτης και Δωδεκανήσου (ΑΚΟΚΔ) καθώς και οι κυνηγετικοί σύλλογοι και κυνηγοί που εντάσσονται στο Δίκτυο, προσυπογράφουν σχετική δήλωση για την πλήρη εναντίωσή τους στην παράνομη χρήση δηλητηριασμένων δολωμάτων για τον έλεγχο των θηρευτών, καθώς είναι μια πολύ επιβλαβής τεχνική για το περιβάλλον και τη διατήρηση της βιοποικιλότητας. Αποτελεί επίσης

Στο πλαίσιο του προγράμματος “Καινοτομίες Ενάντια στα Δηλητηριασμένα Δολώματα” προβλέπεται η δημιουργία ενός Ευρωπαϊκού Δικτύου Κυνηγετικών Περιοχών, Κυνηγετικών Συλλόγων και Κυνηγών Ενάντια στην Παράνομη Χρήση Δηλητηριασμένων Δολωμάτων (European Network of Hunting Areas Against Illegal Poisoning – ENHAIP/ Δράση Α5), που θα βασίζεται στην εθελοντική και αμοιβαία συμφωνία ανάμεσα σε Κυνηγετικούς Συλλόγους-Κυνηγούς και το Πανεπιστήμιο Κρήτης- ΜΦΙΚ.

απειλή για την δημόσια υγεία, αφού βάζει σε κίνδυνο τη ζωή των κατοίκων της περιοχής. Οι κυνηγετικοί σύλλογοι/ κυνηγοί αναλαμβάνουν την ευθύνη να συνεργαστούν όσο περισσότερο και καλύτερα μπορούν με το Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Κρήτης (ΜΦΙΚ) καθώς επίσης και με τις αρμόδιες αρχές για την καταπολέμηση της παράνομης χρήσης των δηλητηριασμένων δολωμάτων.

Επίσης θα ενημερώνουν εγκαίρως το προσωπικό του ΜΦΙΚ που εμπλέκεται στο πρόγραμμα σε περίπτωση δηλητηρίασης ή ύποπτης χρήσης που εμφανίζεται στην περιοχή τους, σε περίπτωση παρουσίας αδέσποτων σκύλων και ζημιών που προκαλούνται από την παρουσία τους, ενώ δεσμεύονται να υποστηρίξουν τις δράσεις

του προγράμματος ταυτοποιώντας τα σκυλιά τους με μικροτσιπ, διευκολύνοντας την υλοποίηση του προγράμματος και προωθώντας την ιδέα του δικτύου και τους στόχους του προγράμματος σε συναδέλφους τους και άλλους εμπλεκόμενους.

Το Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Κρήτης αντίστοιχα, θα παρέχει στην ΑΚΟΚΔ, τους κυνηγετικούς συλλόγους-κυνηγούς, τους ακόλουθους πόρους και εργαλεία για την αιφορική διαχείριση του θηραματικού πλούτου.

1. Τεχνικές και νομικές συμβουλές για τον νόμιμο έλεγχο των αδέσποτων γατών και σκύλων.

2. Τεχνικές συμβουλές για νέες επιλεκτικές μεθόδους στον έλεγχο των θηρευτών.

3. Δωρεάν νομικές συμβουλές σε περιπτώσεις ποινικής δίωξης της παράνομης χρήσης δηλητηρίων καθώς και την σχετική ενημέρωση οποιουδήποτε μέλους του δικτύου.

4. Διοργάνωση ομιλιών με θέμα το κυνήγι και τις εναλλακτικές μεθόδους ελέγχου των θηρευτών.

5. Εκστρατεία για την προώθηση της χρήσης μικροτσιπ σε λαγονικά και την παροχή συγκεκριμένου αριθμού συσκευών σε πιλοτική βάση.

6. Παροχή ενημερωτικού υλικού και τεχνικών εγχειριδίων για το κυνήγι και την ορθή πρακτική του.

7. Δημιουργία ενδιαιτημάτων στοχευμένων σε θηραματικά είδη, για την ενδυνάμωση των πληθυσμών μικρών θηραμάτων και τη μείωση της θηρευτικής πίεσης από αρπακτικά είδη.

Στο Ευρωπαϊκό Δίκτυο Κυνηγετικών Περιοχών, Κυνηγετικών Συλλόγων και Κυνηγών αυτή τη στιγμή έχουν συμβληθεί η Α΄ Κυνηγετική Ομοσπονδία Κρήτης-Δωδεκανήσου και 12 κυνηγετικοί σύλλογοι που δραστηριοποιούνται στην Κρήτη, ενώ έχουν ήδη συλλεχθεί απαντημένα ερωτηματολόγια προκειμένου να εξαχθούν τα στατιστικά στοιχεία που απαιτεί το πρόγραμμα.

Αναζητήστε τη σελίδα του προγράμματος στο Facebook: **LIFE Against Poison Crete**

Ενημερωθείτε για το πρόγραμμα, τις δράσεις και τα νέα μας

ΜΟΥΣΕΙΟ ΦΥΣΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΡΗΤΗΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ & ΚΛΙΜΑΤΙΚΗΣ ΑΛΛΑΓΗΣ

Τριμηνιαία έκδοση Προγράμματος LIFE+ Βιοποικιλότητα

“Καινοτομίες ενάντια στα Δηλητηριασμένα Δολώματα”

Τεύχος 2/Ιούνιος 2012

Σελίδα 9

Τα νέα των Ευρωπαϊκών εταιρών

Συνάντηση εταιρών προγράμματος LIFE στο Pozoblanco

Συνάντηση των εταιρών του προγράμματος LIFE09 NAT/ES/000533 «Καινοτομίες ενάντια στα Δηλητηριασμένα Δολώματα» πραγματοποιήθηκε στις 22-23 Μαρτίου 2012 στα γραφεία του Gyraetus Foundation στην περιοχή Pozoblanco (Κόρντομπα, Ισπανία). Στη συνάντηση πήραν μέρος εκπρόσωποι όλων των εταιρών του έργου, καθώς και η υπεύθυνη τεχνικών δράσεων του έργου από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, κα. Esthèr Pozo Vera, και η υπεύθυνη του έργου από την Εξωτερική Ομάδα Παρακολούθησης προγραμμάτων LIFE, κα. Sara Mora Vicente.

Συνάντηση εταιρών προγράμματος, Pozoblanco, 22-23 Μαρτίου 2012

Κατά τη διάρκεια των συναντήσεων, παρουσιάστηκε η πορεία των δράσεων που έχουν γίνει από την αρχή του προγράμματος (Οκτώβριος 2010) μέχρι τα τέλη Μαρτίου 2012, με έμφαση να δίνεται στη δημιουργία - κατάσταση των υπό ίδρυση δικτύων κτηνο-

τρόφων (ENSAIP), δήμων (EN-MAIP) και κυνηγετικών περιοχών (ENHAIP) στις πιλοτικές περιοχές του προγράμματος, τις δράσεις παρακολούθησης του πληθυσμού των ειδών που χρησιμοποιούνται

ως βιοδείκτες, τις δράσεις ενημέρωσης - ευαισθητοποίησης, τα πιθανά προβλήματα και καθυστερήσεις στην υλοποίηση των προβλεπόμενων δράσεων, καθώς και θέματα οικονομικής

διαχείρισης των έργων.

Επίσης, στα πλαίσια των συναντήσεων εργασίας που έγιναν παράλληλα με τη συνάντηση των εταιρών του προγράμματος, εκπρόσωποι της Κυβέρνησης της Ανδαλουσίας συναντήθηκαν με τους εκπροσώπους της Ε.Ε. και του συντονιστή εταιρού για τεχνικά θέματα και επιτάχυνση των δράσεων στην περιοχή της Ανδαλουσίας. Τέλος, συναντήσεις έγιναν με εκπροσώπους εμπλεκόμενων με το πρόγραμμα κοινωνικών εταιρών, όπως συλλόγους κτηνοτρόφων, κυνηγών και δήμων της πιλοτικής περιοχής στην Ισπανία, ώστε να συζητηθούν πιθανά προβλήματα στην υλοποίηση δράσεων του έργου.

Από την πλευρά του Πανεπιστημίου Κρήτης - Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Κρήτης (ΜΦΙΚ) συμμετείχε ο Δρ. Μιχάλης Προμμονάς, συντονιστής δράσεων του προγράμματος LIFE.

Περιστατικά δηλητηρίασης μεγάλων αρπακτικών πουλιών

Δηλητηριασμένος βρέθηκε στις 21/4 ο πιο απειλούμενος στην Ευρώπη και την Ελλάδα γύπας, ο ασπροπάρης (*Neophron percnopterus*), στην προστατευόμενη περιοχή Αντιχασίων Όρων - Μετεώρων του δικτύου Natura 2000. Ο ασπροπάρης κατάφερε να επιβιώσει, όμως το ταίρι του έχει εξαφανιστεί από τη φωλιά τους από τη μέρα του περιστατικού δηλητηρίασης, γεγονός που καταδεικνύει στους ειδικούς ότι πιθανόν έχει και αυτό δηλητηριαστεί και είναι ίσως νεκρό. Ο ασπροπάρης βρέθηκε δίπλα σ' ένα δηλητηριασμένο σκύλο, σε περιοχή όπου πριν δύο εβδομάδες είχαν βρεθεί δηλητηριασμένες αλεπούδες. Σώθηκε χάρη στην έγκαιρη και φιλότιμη αντίδραση κτηνοτρόφου που

βρήκε και μετέφερε τον γύπα στα Τρίκαλα, σε κτηνίατρο του δικτύου που συνεργάζεται με την Ομάδα Διάσωσης και Περιθαλψής Άγριων

Ζώων της Κτηνιατρικής Σχολής Α.Π.Θ., όπου και του παρασχέθηκαν οι πρώτες βοήθειες. Το πουλί αφού ανάρωσε, απελευθερώθηκε τελικά στις 28/4 το πρωί στο χωριό Καλλιθέα του Δήμου Καλαμπάκας. Στην επιχείρηση απελευθέρωσης εκτός από τον ΑΡΚΤΟΥΡΟ, συμμετείχαν η Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία και ο Σύλλογος Προστασίας της Περιθαλψής Άγριας Ζωής ANIMA.

Το συγκεκριμένο περιστατικό έρχεται να προστεθεί στο θλιβερό περιβαλλοντικό έγκλημα με διεθνείς διαστάσεις που σημειώθηκε στις 19/2/2012 στα Στενά του Νέτσου, όπου έξι μεγάλα αρπακτικά πουλιά βρέθηκαν νεκρά δίπλα σε σκοτωμένα με όπλο άγρια άλογα.

ΜΟΥΣΕΙΟ ΦΥΣΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΡΗΤΗΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ & ΚΛΙΜΑΤΙΚΗΣ ΑΛΛΑΓΗΣ

Τριμηνιαία έκδοση Προγράμματος LIFE+ Βιοποικιλότητα

“Καινοτομίες ενάντια στα Δηλητηριασμένα Δολώματα”

Τεύχος 2/Ιούνιος 2012

Σελίδα 10

Τα νέα των Ευρωπαίων εταίρων

FUNDACIÓN
GYPAETUS

Βελτιώνοντας τα ενδιαίτηματα των κουνελιών

Μία από τις βασικές δυσκολίες για τους κυνηγούς στην Ισπανία είναι να διατηρήσουν υγιείς τους πληθυσμούς των κουνελιών. Στο πλαίσιο της τεχνικής βοήθειας που παρέχουν στα μέλη του Δικτύου Κυνηγετικών Περιοχών, Κυνηγετικών Συλλόγων και Κυνηγών (ENHAIP), οι τεχνικοί υπεύθυνοι του LIFE “Καινοτομίες Ενάντια στα Δηλητηριασμένα Δολώματα” παρείχαν οδηγίες για την εκτροφή κουνελιών σε αιχμαλωσία (τεχνητά λαγούμια). Οι τεχνικές για αναπαραγωγή σε αιχμαλωσία, χρησιμοποιούνται από ορισμένες ενώσεις κυνηγών για την πληθυσμιακή αύξηση των κουνελιών σε περιοχές όπου το είδος έχει εξαφανιστεί.

Αυτή η διαχειριστική πρακτική εφαρμόζεται από τις ενώσεις με αυτοχρηματοδότηση και έχει ως στόχο την επανάκαμψη του είδους καθώς και την προστασία του από τους θηρευτές, των οποίων αποτελούν βασικό διατροφικό είδος.

Τα φυσικά καλυμμένα τεχνητά λαγούμια, βοηθούν τους πληθυσμούς των κουνελιών να προστατευτούν από τους θηρευτές τους, αποφεύγοντας έτσι τη χρήση δηλητηριασμένων δολωμάτων.

Τεχνική βοήθεια στους αγρότες της Idanha-a-Nova

Στα πλαίσια του Δικτύου Κτηνοτρόφων (ENSAIP), τεχνικοί από την Quercus υλοποίησαν μια σειρά δράσεων για να βοηθήσουν τους αγρότες της περιοχής Idanha-a-Nova να λύσουν το πρόβλημα με τα αδέσποτα και εγκαταλελειμένα σκυλιά. Τα κυνηγετικά σκυλιά συχνά εγκαταλείπονται στο πεδίο μετά την κυνηγετική περίοδο, προκαλώντας προβλήματα και συγκρούσεις μεταξύ των κυνηγών και των γεωργών, καθώς επιτίθενται στα βοοειδή. Τέτοια προβλήματα καταλήγουν προς λύση, πολλές φορές, με τη χρήση δηλητηριασμένων δολωμάτων, για να τεθεί τέρμα στη θήρευση.

Για να αποφευχθεί αυτό, οι τεχνικοί της Quercus σχεδίασαν και κατασκεύασαν ένα κλουβί που βοηθάει τους γεωργούς να ελέγξουν αυτά τα αδέσποτα σκυλιά. Σύμφωνα με την πορτογαλική νομοθεσία, τα σκυλιά που συλλαμβάνονται, στέλνονται στο δημοτικό καταφύγιο υπό την επίβλεψη της τοπικής κτηνιατρικής υπηρεσίας.

Παρουσίαση του Δικτύου Κυνηγετικών Περιοχών στη Mourã-Mourão- Barrancos

Το Δεκέμβριο του 2011, το CEAI (Κέντρο Μελετών Ορνιθοπανίδας Ιβηρικής) παρουσίασε το Πρόγραμμα LIFE στην Amareleja, δήμο της Mourã (Πορτογαλία) κατά τη διάρκεια της έκθεσης Αμπελιού και Κρασιού, όπου πέρασαν περισσότεροι από 1.500 επισκέπτες. Κατά τη διάρκεια της εκδήλωσης υπεγράφη πρωτόκολλο συνεργασίας ανάμεσα στην τοπική κυνηγετική ομοσπονδία “Associação de Caçadores da Freguesia de Amareleja” και στο πρόγραμμα LIFE.

Η τοπική κυνηγετική ομοσπονδία είναι υπεύθυνη για τη διαχείριση τριών κυνηγετικών περιοχών της πιλοτικής περιοχής Moura-Mourão-Barrancos, που περιλαμβάνει περισσότερα από 60.000 στρέμματα και τώρα είναι μέλος του “Δικτύου Κυνηγετικών Περιοχών, Κυνηγετικών Συλλόγων και Κυνηγών Ενάντια στα Δηλητηριασμένα Δολώματα” (ENHAIP).

Δωρεάν τηλεφωνική γραμμή Κατά της παράνομης χρήσης δηλητηριασμένων δολωμάτων

Τηλέφωνο Επικοινωνίας Χωρίς Χρέωση (από σταθερό)

800 11 020202

**Πανεπιστήμιο Κρήτης
Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Κρήτης**

Κτίρια Α. Κνωσού, Τ.Θ. 2208, 714 09 Ηράκλειο
Τηλ. 2810 393265, Τηλ./fax: 2810 393281

www.nhmc.uoc.gr

ΜΟΥΣΕΙΟ ΦΥΣΙΚΗΣ
ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΡΗΤΗΣ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ
ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ &
ΚΛΙΜΑΤΙΚΗΣ
ΑΛΛΑΓΗΣ

